

SINDIKALNI POROČEVALEC

PRILOGA DELAVSKE ENOTNOSTI

10. 1. 1981 — ŠT. 1

Združeno delo v boju za socialistično samoupravljanje in družbenoekonomski razvoj

TEZE ZA PRIPRAVO
III. KONGRESA SAMOUPRAVLJALCEV JUGOSLAVIJE

Pridobivanje
in razporejanje dohodka

Samoupravno povezovanje in
združevanje na podlagi dohodka
— bistveni dejavnik družbene
reprodukcije, samoupravnega
planiranja in razvoja

Združeni delavci
v delegatskem sistemu

Teze za pripravo III. kongresa samoupravljalcev Jugoslavije, ki jih objavljamo, so poleg usmeritev za pripravo kongresa, ki pa smo jih objavili v Sindikalnem poročevalcu števil 8, temeljno gradivo za uspešne priprave in sam potek kongresa. Teze naj bi zlasti spodbudile razpravo o aktualnih vprašanjih, ki so pomembna za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja. Ne dajejo odgovorov na vsa ta vprašanja, marveč opozarjajo na aktualne probleme. Odgovore in rešitve pa naj nakažeta ali dasta temeljita razprava in sam kongres.

Združeno delo v boju za socialistično samoupravljanje in družbenoekonomski razvoj

Tretji kongres samoupravljalcev Jugoslavije bo potekal v okviru dolgoletnega boja za razvoj celovitega sistema socialističnega samoupravljanja in stabilizacije gospodarstva na temeljih neposrednega odločanja delavcev o pogojih in rezultatih dela, na temeljih obvladovanja dohodka in splošnega družbenega napredka.

Temelje sistema socialističnega samoupravljanja, združevanje in povezovanje delavcev v družbeni reprodukciji na dohodkovnih osnovah opredeljuje ustava SFRJ in zakon o združenem delu. Cilji kongresa so najbolj neposredno povezani z uresničevanjem družbenih opredelitev v teh dokumentih ter so oblikovani v okvirnih smernicah za pripravo III. kongresa samoupravljalcev Jugoslavije.

Priprave za kongres že tečejo. Namen teh tez je, da še bolj spodbudijo razpravo o aktualnih vprašanjih, ki bodo tema obravnav na kongresu. Ta razprava in naše skupno zavzemanje v kongresnih pripravah in potem tudi na kongresu naj spodbudi in odpre nove prodore na področju vztrajnega boja delavskega razreda za nadaljnji razvoj samoupravljanja in za krepitev njegove materialne podlage in to na temeljih dela za nenehno povečevanje dohodka, za uvajanje in uveljavljanje stimulatивnih oblik in meril delitev po delu in rezultatih dela, za boljše in bolj produktivno delo vseh, za bolj kakovostno in učinkovito upravljanje, večjo skrb za družbena sredstva, za učinkovitejšo organizacijo dela in kar največje izkoriščanje znanstvenih in tehničnih dosežkov, torej vseh kakovostnih pogojev in rezultatov dela ter poslovanja. Zavzemanje na navedenih osnovah lahko v današnjih neugodnih političnih in ekonomskih razmerah v svetu odpre stvarne perspektive, da bomo nakopičene ekonomske probleme uspešno premagovali, da bomo dosegali materialni in družbeni napredek ter da bo socialistično samoupravljanje potrdilo vse svoje možnosti in prednosti.

Vprašanja, ki jih odpirajo te teze, so spodbuda za razpravo, ki je odprta tudi za vsa vprašanja, ki so pomembna za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja. Zato teze ne dajejo odgovorov na vsa vprašanja, marveč opozarjajo na probleme, ki so danes še posebej aktualni. Nakazujejo tudi pota za njihovo reševanje na podlagi znanih družbenih opredelitev o samoupravljanju, dohodku, združevanju in povezovanju. Popolnejši odgovori na vprašanje, kako naj te probleme rešujemo v družbeni praksi, naj pridejo iz najširše razprave, ki bo v pripravah na kongres in potem tudi na kongresu potekala tako, da bodo v njej sodelovali vsi samoupravljalci. V tem smislu je potrebno sprožiti širše družbene akcije za analizo razmer in problemov, kakor tudi za način njihovega reševanja v sleherni organizaciji in v vseh okoljih.

Za uresničevanje ključnih ciljev družbenega razvoja na temeljih sistema socialističnega samoupravljanja v naslednjem obdobju sta namreč nujni veliko večja povezanost in združenost dela v vseh oblikah: v temeljnih organizacijah, v delovnih in sestavljenih organizacijah združenega dela ter še vseh drugih oblikah združevanja in povezovanja, potrebna pa sta tudi navzočnost in bistveni vpliv delegacij in delegatov v vseh skupščinah, od krajevne skupnosti do skupščine SFRJ.

V pripravah na kongres in v obravnavanju vseh vprašanj, s katerimi se bo kongres ukvarjal, bodo družbene akcije potekale na podlagi opredelitev X. in XI. kongresa ZKJ. VIII. kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije, ciljev in nalog iz družbenega plana razvoja Jugoslavije ter še posebej iz slepov 15. seje CK ZKJ. Priprave na kongres in potem kongres sam, bodo pomembno prispevali tudi k naslednjim kongresom zveze komunistov in zveze sindikatov.

I. Pridobivanje in razporejanje dohodka

V praksi se čedalje bolj uresničuje ustavno načelo, da združeni delavci odločajo o pogojih, sredstvih in rezultatih svojega dela. Pri tem pa zadevajo na določene težave in ovire. Spoznati je treba možnosti za hitrejšo, popolnejšo in doslednejšo uresničevanje odločilne vloge delavcev v sistemu družbene reprodukcije.

PRIDOBIVANJE DOHODKA

Pridobivanje dohodka in splošni pogoji gospodarjenja

1. Stalni porast **družbene produktivnosti dela** je podlaga za povečanje dohodka in hitrejšo stabilizacijo gospodarstva. To pa zahteva bolj vsestransko spoznavanje vseh dejavnikov produktivnosti. Kako pospešiti razvoj dohodkovnih odnosov, povečati strokovno in delovno usposobljenost delavcev, izboljšati tehniko, tehnologijo in organizacijo dela, kako smotneje izkoriščati sredstva in predmete dela, gospodameje poslovanje in drugo? Zakaj se posamezne organizacije v boju za dohodek opirajo bolj na zunanje dejavnike, kakor na notranje rezerve? Kaj vse omogoča prisvajanje dohodka mimo rezultatov dela? Kako doseči, da bo pridobivanje dohodka neposredno odvisno od produktivnosti?

2. Dohodkovni odnosi se lahko razvijajo samo ob **popolnem spoštovanju objektivnih ekonomskih zakonitosti**. Zato je nujno, da spoznamo vse pogoje za hitrejšo nadomeščanje administrativnih ukrepov s samoupravnim sporazumevanjem združenih delavcev. Zavoljo administrativnih ukrepov prihajajo nekatere organizacije v privilegiran, druge pa v neugoden položaj. S tem se zmanjšuje pozitiven učinek ekonomskih zakonitosti in otežuje se razvoj dohodkovnih odnosov. Organizacije s privilegiranim položajem ne kažejo zanimanja za dohodkovno povezovanje z organizacijami, ki poslujejo v neugodnih razmerah.

3. K ohranjanju neenakopravnih pogojev v gospodarjenju in pridobivanju dohodka največ prispevajo administrativni ukrepi na področju **oblikovanja cen, kreditno denarnega sistema in sprotne ekonomske politike**. Združeni delavci težko obvladujejo ta področja, zato je nujno spoznati vse vzroke, ki prispevajo k temu. Kaj storiti, da bodo združeni delavci čedalje bolj dogovorno oblikovali cene ter obvladovali blagovno-denarne tokove, da bo kreditiranje tozdrov hitreje nado-

meščeno s samoupravnim združevanjem dela in sredstev, banke pa spremenjene v finančna združenja združenega dela? Kako zagotoviti, da bomo z ukrepi ekonomske politike bolj spodbujali dohodkovno povezovanje?

4. Zaradi še vedno odločilne vloge države v urejanju ekonomskih odnosov s **tujino** ter tudi zaradi premalo organiziranega nastopanja na svetovnem tržišču tozdrov prav tako ustvarjajo svoj dohodek ob neenakih pogojih. Zato je potrebno spoznati vse nujne postavke za to, da bodo združeni delavci obvladali tudi te odnose.

5. Dohodkovno povezovanje bo pospešilo **tehnično-tehnološki napredek**. Velike razlike v tehnični opremljenosti dela pa otežujejo takšno povezovanje, kajti organizacije se pri tem pogosto ravnaajo samo po trenutnih koristih. Zato je potrebno širše spoznavati interese organizacij na višji ravni tehnične opremljenosti, da se dohodkovno povezujejo z organizacijami, ki so na tem področju šibkejšje.

Pridobivanje dohodka s prodajo proizvodov in storitev

Zakon o cenah določa osnove za samoupravno urejanje tržnih odnosov, vendar ga praktično še ne uresničujemo, ker za to še niso izpolnjeni vsi nujni pogoji. Zavoljo tega se še vedno ohranja praksa administrativnega urejanja in stihijskega oblikovanja cen, zavoljo česar nastajajo v delovanju enotnega jugoslovanskega tržišča resni problemi. Da bi to premostili, je nujno spoznati in zagotoviti vse pogoje za dosledno uresničevanje zakona o cenah. Kaj vse je treba storiti, da bi dobili sistem samoupravnega sporazumevanja o cenah in samoupravnega organiziranja v poslovanju s tujino, da bi ustvarili takšne pogoje za menjavo, ki bodo zagotavljali oblikovanje cen na podlagi delovanja ekonomskih zakonov in v skladu z gibanjem produktivnosti dela, da se bo razvil takšen zunanjetrgovinski in devizni sistem, ki bo omogočal združenim delavcem odločilno vlogo.

Pridobivanje dohodka z udeležbo v skupnem prihodku

Pridobivanje dohodka z udeležbo v skupnem prihodku le počasi napreduje. Medsebojne odnose na načelih skupnega prihodka je doslej vzpostavilo razmeroma malo organizacij. Ni posebnih pobud za takšno povezovanje, potem pa je tudi precej tavanja pri iskanju pravih rešitev.

Poglaviti problem v ustvarjanju skupnega prihodka je v tem, da se najdejo ustrezna merila za njegovo razporejanje v skladu s prispevkom tozdrov s tekočim in minulim delom. Praksa, da se notranje cene določajo na podlagi posamičnih stroškov tozdrov ali po trenutnih razmerah na tržišču, ne ustreza bistvu skupnega prihodka. Rešitve bi morali iskati tako, da bi zagotovili uresničevanje temeljnih načel ekonomije dela in sredstev, to pa je mogoče doseči samo tako, če bo udeležba v skupnem prihodku ustrezala dejanskemu prispevku združenih tozdrov k ustvarjanju in prodaji skupnega proizvoda ali storitve. Ta prispevek se v praksi čedalje bolj ugotavlja s pomočjo samoupravno dogovorjenih standardov tekočega in mi-

nulega dela, ki pa jih ni mogoče sprejemati nekritično, saj se pogosto tudi skozi nje vleče stroškovno načelo.

Na katere probleme in težave zadevajo organizacije združenega dela, ki ustvarjajo skupni prihodek, pri določanju osnov in meril za razporejanje skupnega prihodka, oziroma pri določanju in temih cen, pri oblikovanju in uporabljanju skupnih obratnih sredstev, ki so potrebna za ustvarjanje skupnega proizvoda, pri knjigovodskem evidentiranju aktivnosti iz skupnega poslovanja ter razmejevanju drugih stroškov od stroškov skupnega poslovanja, pri določanju in pokrivanju posamičnega in skupnega tveganja v skupnem poslovanju in podobno?

Skupni dohodek

Pridobivanje dohodka z udeležbo v skupnem dohodku je praktično na začetku. Potrebno je ugotoviti vzroke za izrazito počasno uresničevanje zakona o združenem delu na tem področju in najti prava pota za pospešitev le-tega. Ali ni eden izmed problemov ugotavljanje realnega nadomestila za uporabo združenih sredstev in pa to, da se pri razporejanju skupnega dohodka pogosto ne uporabljajo prave rešitve, marveč prevladujejo kreditni odnosi?

Swobodna menjava dela

Pridobivanje dohodka s svobodno menjavo dela se le težko uresničuje. Dohodek tozgov družbenih dejavnosti in delovnih skupnosti se ugotavlja pretežno na podlagi njihovih individualnih stroškov, to pa se kaže v neracionalnem izkoriščanju tekočega in minulega dela. Ni še dovolj organizirane družbene akcije za nastanek potrebnih pogojev, v katerih bi lahko ugotavljali in merili njihov prispevek. Pretirana zakonodajna in druga regulativa, ki opredeljuje obseg, pravice in sredstva po namenih, prav tako upočasnjuje proces svobodne menjave dela in hitrejšega samoupravnega urejanja odnosov med družbenimi dejavnostmi in materialno proizvodnjo.

Kaj vse je treba storiti za to, da bi opustili podegovani način zbiranja sredstev s pomočjo davkov in prispevkov, ter da bi razvili samoupravno združevanje sredstev za skupne potrebe. Kako dohodek tozgov in delovnih skupnosti spravi v nepotrebno odvisnost od rezultatov njihovega dela in dohodka uporabnikov njihovih storitev? Da bi to dosegli so potrebna objektivna merila dela, s pomočjo katerih bomo ugotavljali višino nadomestila za opravljene storitve. Ali lahko takšna merila predstavljajo samoupravno dogovorjeni standardi tekočega in minulega dela, ki ugotavljajo družbeno potrebno porabo dela za enoto storitve?

RAZPOREJANJE DOHODKA

1. **Neposredno odločanje delavcev** se v glavnem še vedno omejuje na razporejanju čistega dohodka. Pa tudi to poteka pogosto brez temeljitejšega spoznavanja razvojnih ciljev in brez zadostnega uporabljanja potrebnih kazalcev. Kako in koliko mehanizem stopenjev prispevka na dohodek in iz osebnih dohodkov preprečuje samoupravno odločanje? Še vedno se koncentrirajo sredstva na ravni družbenopolitičnih skupnosti, ki se samo formalno združujejo prek samoupravnih interesnih skupnosti, v resnici pa se odtujujejo.

Potrebno je ugotoviti pogoje za obvladovanje združenih delavcev s celotnim dohodkom in za zagotovitev dejanskega samoupravnega odločanja o njihovem razporejanju. Gre zlasti za pogoje, ki so potrebni za razvoj celovitega sistema samoupravnega združevanja dela in sredstev, ta pa zahteva tudi razvitejšo samoupravno sporazumevanje in

družbeno dogovarjanje o razporejanju dohodka in njegovem združevanju. Ugotoviti je treba globlje vzroke, zakaj pri odločanju o dohodku ne uporabljajo obveznih kazalcev iz 140. člena zakona o združenem delu in zakaj jih v številnih tozdih sploh ne izkazuje.

2. Eden izmed najresnejših problemov je v tem, da se v razporejanju dohodka ne uresničujejo takšni odnosi, ki bi zagotavljali optimalen razvoj proizvodnje in produktivnosti dela. Izločanja za skupne, splošne, družbene in razne neproizvodne potrebe ne spremljajo vselej rasti dohodka. Kaj je treba storiti, da se bo uresničila zahteva zakona o združenem delu po kateri delavci v tozdih hkrati in enkrat na leto odločajo o izločanju sredstev za skupne in splošne družbene potrebe in zakaj se delavcu namesto neto osebnega dohodka prikaže ves osebni dohodek?

3. Pri **razporejanju čistega dohodka** se premalo spoštujejo določila 116. člena zakona o združenem delu, da se sredstva za osebne dohodke in skupno porabo ugotavljajo odvisno od produktivnosti in sorazmerno deležu, ki so ga delavci prispevali k ustvarjanju dohodka tozda, marveč se povečujejo na račun akumulacije in rezerv. To narekuje, da se kar najbolj vsestransko proučijo vzroki za takšno prakso in poiščejo rešitve, ki bodo vse subjekte družbene reprodukcije zainteresirale za ustvarjanje najugodnejših odnosov v razporejanju dohodka in jih naredile odgovorne za to.

4. **Amortizacija** se v številnih tozdih izloča po minimalnih zakonskih stopnjah, to pa v danih pogojih gospodarjenja ne zagotavlja enostavne reprodukcije. Videti je treba, ali se in zakaj se ne ugotavlja ekonomska amortizacija, s čimer bi se okrepila materialna osnova dela in preprečilo prelivanje sredstev amortizacije v dohodke.

Delitev sredstev za osebne dohodke

1. Temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti so v glavnem v zakonskem roku sprejele pravilnike o delitvi sredstev za osebne dohodke. S tem pa se še ni končala aktivnost za izvajanje zakona o združenem delu, ker je še malo organizacij začelo dosledno uresničevati njegova določila. Potrebno je stalno razvijati delitev po rezultatih dela, kar pomeni tudi kritično proučevanje rešitev, ki se v praksi že uporabljajo. Odpraviti je treba vse ovire, ki zdaj motijo dosledno delitev po delu. Zakaj se na primer omejuje višina osebnega dohodka tudi takrat, kadar poteka delitev po rezultatih dela?

2. V številnih tozdih osebni dohodek še vedno ni **odvisen od ustvarjenega dohodka in produktivnosti dela** organizacije. Tudi takrat, kadar je to urejeno v pravilniku o delitvi, se v praksi ne izvaja vedno. Zato je treba temeljiteje proučiti vzroke za takšno delitev.

3. Še vedno ni do konca razčiščeno **vprašanje, ali se da meriti sleherno delo**. V pravilnikih posameznih tozgov in delovnih skupnosti so iz delitve po rezultatih dela praktično izločeni delavci na organizacijskih in posameznih strokovnih delih, v praksi pa se pogosto meri samo delo proizvodnih delavcev. Zato je treba v takšnih okoliščinah ponovno načeti vprašanje enotnega uresničevanja načel ustave in zakona o združenem delu.

4. Četudi je bil zadnja leta dosežen velik napredek v **objektivizaciji meril** delitve, še vedno ni opuščen praksa, da poteka delitev sredstev na

osebne dohodke na podlagi ocene delavca, kvalifikacije, naziva, samovoljne ocene izvršenih nalog in podobno, to pa vodi do nesporazumov in sporov med delavci. Zato je potrebno proučiti sedanja merila delitve ter si prizadevati še bolj za določitev in izpolnitev objektivnih meril, po katerih bo lahko potekala dosedna delitev po rezultatih dela.

5. Malo je organizacij, v katerih so pri delitvi osebnega dohodka upoštevali vse **osnove, ki po zakonu o združenem delu opredeljujejo delovni prispevek**. Zlasti so zapostavljeni pogoji dela ter izkoriščanje sredstev ter predmetov dela. Povsod ne merijo celo niti obsega izpolnjenih nalog, marveč je merilo za osnovo delitve čas, ki ga je delavec preživel na delu. Takšna enostranost je še bolj izražena v delovnih skupnostih. Zato je treba sprožiti **razpravo** tudi o teh vprašanjih in spodbuditi nadaljnje delo za kar najpopolnejše merjenje delovnega prispevka.

6. **Prispevek z minulim delom** se pretežno določa še vedno na podlagi delovne dobe. Redki so poskusi, da bi to storili na podlagi delavčevega prispevka k povečanju dohodka in k učinkovitejšemu izkoriščanju družbenih sredstev. Glede na pomen tega vprašanja so potrebna še večja prizadevanja tako v teorijo, kakor v praktični uporabi pravih rešitev.

7. S spreminjanjem prispevka na podlagi **novatorstva in racionalizatorstva** v obvezno osnovo delitve se odpirajo široke možnosti za spodbujanje ustvarjalnega dela.

V večini tozgov in delovnih skupnosti še niso izdelana merila za ugotavljanje takšnega prispevka. Potrebno je ugotoviti, zakaj se ta aktivnost premalo spodbuja in kateri so vzroki za slab interes ali celo morebiten odpor proti novatorstvu in racionalizatorstvu.

8. Še vedno ni najboljših rešitev za ugotavljanje **zajamčenega osebnega dohodka**. Ali je ta dohodek treba izplačevati vsem enako ali različno, odvisno pač od rezultatov dela, strokovnosti, odgovornosti in drugih meril?

SOCIALNA POLITIKA

1. Izkoriščanje **sredstev za skupne potrebe**, vključno tudi sredstva skupne porabe v tozdi, temelji v glavnem na načelih solidarnosti in vzajemnosti. Postavlja se vprašanje, ali je treba bolj upoštevati tudi delovni prispevek delavca.

2. V **zaposlovanju** je velik problem neskladje med izobrazbeno strukturo kadrov in potrebami združenega dela. Še zlasti velja to za strokovne kadre, kajti enih je preveč, drugih premalo. Težave se povečujejo še zaradi premajhne gibljivosti kadrov, neorganiziranega zaposlovanja, nesamoupravnega odločanja o sprejemanju na delo in drugo. Ustvariti je treba pogoje za vrnitev naših delavcev iz tujine in za njihovo delovno angažiranje doma. Postavlja se vprašanje, za kaj mnoge organizacije ne planirajo svojih kadrovskih potreb, zavoljo česar mladi strokovnjaki nočejo dela zunaj velikih središč, zakaj so natečaji izigrani in kaj storiti za bolj organizirano zaposlovanje.

3. Počasno reševanje **stanovanjskih problemov** narekuje, da moramo bolj vsestransko proučiti vzroke za takšno stanje. Zakaj so stroški stanovanjske graditve tako visoki? Kako v financiranju stanovanjske graditve spodbuditi večje angažiranje osebnih sredstev? Kako izpeljati politiko ekonomskih stanarin, ne da bi pri tem ogrozili življenjski standard prebivalstva z nižjimi prihodki?

Potrebno je proučiti merila za razdeljevanje stanovanj, kakor tudi možnosti za hitrejši razvoj samoupravljanja v stanovanjskih interesnih skupnostih.

4. Kljub doseženim rezultatom **zdravstvena zaščita** še zaostaja za potrebami. Zato moramo najti vse možnosti za njeno izboljšanje. Kako napredovati na področju preventivne zaščite? Kaj vse je treba storiti, da se bo zdravstveno varstvo v celoti organiziralo bolje, da bo dosežena večja racionalizacija zdravstvenih služb in da bo učinkovitejša tudi zaščita delavca na delu?

II. Samoupravno povezovanje in združevanje na podlagi dohodka — bistveni dejavnik družbene reprodukcije, samoupravnega planiranja in razvoja

ORGANIZIRANJE ZDRUŽENEGA DELA

1. Zelo pomembno je, da nastanejo **takšni odnosi med delavci v temeljni organizaciji, ki jo bodo predstavili kot temeljno samoupravno skupnost združenih delavcev**. Potrebno je ugotoviti: ali so delavci ustrezno združeni v tozdih in ali smo oblikovali ter razvili temeljno organizacijo združenega dela v skladu z ustavo in zakonom o združenem delu? Kako se uresničujejo najbistvenejše funkcije delavcev v tozdih? Opravi kritično analizo problemov na tem področju na primeru tozdov, v katerih se bistvene funkcije uresničujejo zadovoljivo in v katerih so odnosi ustrezno urejeni, kakor tudi v tistih tozdih, v katerih se navedene zahteve ne uresničujejo.

2. Eden izmed bistvenih pogojev za ustrezno organiziranje združenega dela je **spoznavanje in usklajevanje interesov in ciljev združevanja**. Ali so na zadovoljiv način ugotovljeni skupni interesi delavcev glede združevanja v tozde, delovne in sestavljene organizacije združenega dela? Ali samoupravno organiziranje tozdov v vseh oblikah organiziranja izhaja od skupnih interesov temeljnih organizacij združenega dela, ki izvirajo iz njihovih medsebojnih tehnično-tehnoloških zvez in ekonomskih interesov ali na podlagi interesov družbenopolitičnih skupnosti? Ali so zagotovljeni ustrezni mehanizmi, sredstva in organi, s pomočjo katerih se učinkovito uresničujejo skupni dogovorjeni interesi in cilji v okviru delovnih in sestavljenih organizacij združenega dela, poslovnih skupnosti itd.?

RAZLIČNE OBLIKE ZDRUŽEVANJA DELA IN SREDSTEV

1. **Delavce v združenem delu spodbujata dohodek in osebni dohodek k različnim oblikam združevanja dela in sredstev**. Da bi trajno dosegali čedalje večji dohodek in osebni dohodek in s tem tudi akumulacijo ter ustvarjali pogoje za svoj razvoj ter za kritje svojih osebnih potreb, je objektivno njihov ekonomski interes stabilnost poslovanja, dolgoročno uspešno in stabilno poslovanje, redno oskrbovanje s surovinami in drugo. Kateri dejavniki zadržujejo te in še druge motive, da bi prišli do izraza v procesu združevanja in povezovanja in kaj velja storiti, da se poveča zanimanje za združevanje in povezovanje?

2. **Združevanje dela in sredstev temeljnih organizacij združenega dela na podlagi njihove do-**

hodkovne povezanosti **zagotavlja zanesljivost in trdnost v delu in razvoju** s pomočjo optimalne medsebojne delitve dela, nadalje stabilnejšo založenost s surovinami, energijo in drugimi materialnimi pogoji za proizvodnjo ter učinkovitejšo prodajo izdelkov, kakor tudi učinkovito gospodarjenje in **stalno večji dohodek** vseh organizacij. V tem smislu postajata združevanje in povezovanje objektivno pogoj za nastajanje stabilnih tokov družbene reprodukcije. Kaj vse je treba storiti, da bi spoznali in izrabili vse prednosti proizvodnje in razvojne usmeritve, zasnovane na medsebojni dohodkovni povezanosti s partnerji v reprodukciji? Katere akcije je treba storiti in kako se organizirati, da bi pravočasno spoznali potrebe tržišča s stališča količine, asortimenta in kakovosti izdelkov, ter da bi sprejeli pozitivne vplive tržišča na združevanje in povezovanje?

3. **Ali se motiviranost za združevanje uresničuje** v celotnem poslovanju med seboj povezanih tozdov ali pretežno samo pri določenih izdelkih? Kakšne posledice se glede objektivnega ugotavljanja posamičnega prispevka med seboj povezanih tozdov pri ustvarjanju skupnega prihodka oziroma skupnega dohodka pojavljajo v prvem in kakšne v drugem primeru?

4. Kako preseči pojav, da nekateri subjektivni dejavniki (poslovodni organ, organi družbenopolitičnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij) **zadržujejo procese združevanja** tudi tedaj, ko so skupni interesi organizacij združenega dela očitni in ko so le-te zainteresirane za združevanje in povezovanje? Kako premostiti ta problem?

5. **Združevanje in povezovanje** na temeljih dohodka se ne da zamisliti brez **popolnega obveščanja delavcev** v tozdih o vseh bistvenih vprašanih poslovanja in razvoja. Kaj velja storiti, da bo obveščenost delavcev o dejstvih, bistvenih za njihovo odločanje, še bolj sprotna, vseobsegajoča, izbrpna in objektivna?

6. Ena izmed bistvenih opredelitev je **nujnost združevanja dela in sredstev tozdov proizvodnje in trgovine**. To se uresničuje počasi in nedosledno. Ali je razlog v prizadevanjih trgovine ali proizvodnje, da zadrži ugodnejši (pogosto tudi monopolni) ekonomski položaj ali v premajhni organiziranosti proizvajalcev, da sprejmejo takšno poslovno sodelovanje? Kateri posebni problemi se pojavljajo v procesu združevanja dela in sredstev med proizvodnimi in trgovskimi organizacijami združenega dela?

7. **Kako** v razmerah še premajhnega uresničevanja bistva vseh ustanov samoupravnega gospodarskega sistema in ohranjanja prejšnje prakse in obnašanja, kakor tudi v razmerah nestabilnosti, na katere se čedalje pogosteje reagira s kratkoročnimi ukrepi ekonomske politike — **funkcionirajo** doslej vzpostavljeni **dohodkovni odnosi** med temeljnimi organizacijami združenega dela?

8. Sestavni del sistema združenega dela je tudi **združevanje kmetov v kmetijske zadruge in druge oblike združevanja**. Posebno pomembno je združevanje kmetov v odnose trajnejšega sodelovanja z organizacijami združenega dela. Takšna oblika sodelovanja je premalo razvita. Ugotoviti, kateri so tisti razlogi, da kmetje ne prihajajo v status združenih delavcev? Poleg tega je treba razviti takšne oblike poslovnega sodelovanja kmetov, ki ustrezajo njihovim interesom, to pa bo ustvarilo širšo gmotno podlago združevanja in povezovanja ter prispevalo k stabilizaciji kmetijskih tokov. Kaj

je potrebno storiti, da bi se razvile te različne oblike združevanja dela in sredstev ter poslovnega sodelovanja kmetov?

9. **Združevanje in povezovanje** je zasnovano na **uvečljavanju ekonomskih zakonitosti**. Razvija se na podlagi zavestnega usmerjanja, toda tudi zahtev, da se premaga administrativni vpliv na smeri in oblike združevanja in povezovanja ter na neposredno delovanje tržišča. Zajema širok krog stikov in odnosov med tozdi, to je vse oblike skupnega obvladovanja lastnih ekonomskih odnosov. Kaj je potrebno storiti, da bi se okrepila ekonomska odvisnost združevanja in povezovanja?

ZDRUŽEVANJE IN POVEZOVANJE TER POGOJI GOSPODARJENJA

Nesorazmerja v materialni strukturi gospodarstva in pogoji gospodarjenja

V gospodarstvu Jugoslavije **obstajajo zelo resna materialna in ekonomska nesorazmerja**, ki opredeljujejo pogoje združevanja in povezovanja. Ali je z združevanjem in povezovanjem ter samoupravnim planiranjem mogoče odpraviti ta nesorazmerja, ki ogrožajo normalen proces družbene reprodukcije, in ki so nastala zaradi določenih pogojev gospodarjenja.

Primarna delitev ter združevanje in povezovanje

Primarna delitev dohodka je eden izmed najbolj zapletenih problemov pri uresničevanju samoupravnih proizvodnih odnosov. Znano je, da se pogoji za pridobivanje dohodka pomembno razlikujejo po grupacijah in dejavnostih. Ali je mogoče premagati ta problem s **sinhronizirano spremembo pogojev gospodarjenja** tozdov in medsebojnega povezovanja partnerjev na podlagi posameznih vidikov skupnega poslovanja? Kateri problemi se pojavljajo pri izvajanju meril iz zakona o cenah in kako zagotoviti, da se ustvarjanje dohodka prek samoupravnega urejanja ravni in odnosov cen neposredno poveže z združevanjem in povezovanjem dela? V kolikšni meri decentralizacija pristojnosti na področju družbene kontrole cen prispeva h krepitvi samoupravne narave odločanja o cenah in kakšen je vpliv tega procesa na združevanje in povezovanje?

Zagotavljanje sredstev za skupne in splošne družbene potrebe ter združevanje in povezovanje

Kljub opredelitvi za enotne osnove sistema zagotavljanja sredstev za skupne in splošne družbene potrebe ostajajo danes še vedno **velike razlike v konkretnih mehanizmih za zagotavljanje teh sredstev**. Ali velike razlike v mehanizmih sekundarne delitve v posameznih republikah in pokrajinah vplivajo na procese združevanja in povezovanja? Kako različna stopnja obremenjenosti dohodka tozdov posameznih dejavnosti z izločanjem za navedene obveznosti (na podlagi davkov in prispevkov iz dohodka in na osebne dohodke) vpliva na procese združevanja in povezovanja?

Monetarni, kreditni in bančni sistem ter investicijska vprašanja

1. Opredelili smo se, da bo **emisija denarja** temeljila na realnih blagovno-denarnih tokovih združenega dela, da se v tem smislu spremeni in preseže sedanji depozitno-kreditni odnos, ki je pripeljal do visoke stopnje zadolženosti tozdov in njihove velike odvisnosti od bančnih kreditov. Sistemske rešitve oziroma intencije ustavnih določil za to področje se ne uresničujejo. Kakšne so posledice odtujenosti denarnega, kreditnega in monetarnega področja od organizacij združenega dela za procese združevanja in povezovanja? Kaj

vse je treba storiti, da bo združeno delo obvladalo denarni promet?

2. **Kreditiranje** iz primarne emisije denarja in financiranje različnih oblik končne porabe povzročata gospodarsko nestabilnost in konflikte ekonomskih interesov med organizacijami združenega dela različnih dejavnosti in različnih območij ter zadržujeta procese združevanja in povezovanja. Kaj je treba storiti, da se bo ta sistem prilagodil sistemu združenega dela?

3. **Prihranki prebivalstva** so pomemben vir sredstev družbene reprodukcije. Kako spodbujati prebivalstvo k še večjemu varčevanju? Kaj storiti, da se bodo povečali prihranki prebivalstva in nakazila delavcev iz tujine ter s tem povečala materialna podlaga za združevanje?

4. Ali in v kakšni meri **poslovna politika bank** spodbuja združevanje dela in sredstev? V kolikšni meri funkcioniranje bank izključno na teritorialnem načelu (občinske, regionalne, republiške in pokrajinske) »prispeva« k počasnemu procesu združevanja in povezovanja?

5. Kako **monetarni, kreditni in bančni sistem** v celoti prilagoditi zahtevam za kar največji obseg samofinanciranja reprodukcije na temeljih združevanja in povezovanja.

6. Investicijska dejavnost pri nas se giblje nad dejanskimi možnostmi. Opredelitev je, da moramo **obseg in strukturo investicij**, kakor tudi njihovo udeležbo v družbenem proizvodu spremeniti in uskladiti s cilji ekonomske stabilizacije, združevanja in povezovanja. Ali je to dosegljivo z uvedbo ustreznih kriterijev za investiranje in katerih? V kolikšni meri delavci odločajo o konkretnem investicijskem projektu? Potrebno je podrobno analizirati obseg angažiranja družbenopolitičnih skupnosti na področju odločanja o investicijah, ob hkratni opozoritvi na delež nedokončanih investicij v strukturi skupnih investicij, posebno še tistih, ki so rezultat angažiranja družbenopolitičnih skupnosti. Analizirati obseg in značaj združevanja dela in sredstev na medrepubliški ravni. Kaj je potrebno storiti, da se bo povečal pomen te oblike združevanja in povezovanja?

Zunanjetrgovinski in devizni sistem in politika

Eden izmed problemov v razvoju naše družbe so zdaj aktualne težave v naših ekonomskih odnosih s tujino. Pojavljajo se **resni problemi plačilnega primanjkljaja** in že kritična stopnja zadolženosti v tujini. To neugodno vpliva na združevanje in povezovanje. Zato se postavlja vprašanje: v kolikšni meri sedanji devizni in zunanjetrgovinski sistem prispevata (ovirata ali spodbujata) k združevanju in povezovanju. Kako doseči, da bodo plačilno-bilančne pozicije republik in pokrajin spodbujale združevanje in dohodkovno povezovanje tozdog prek republiških in pokrajinskih meja?

SAMOUPRAVNO INTERESNO ZDRUŽEVANJE IN POVEZOVANJE DELA

1. Samoupravno interesno združevanje na temeljih **svobodne menjave dela** je doseglo začetne rezultate. Kaj ovira razvijanje neposrednih odnosov med dajalci in porabniki storitev in ki mora pripeljati do tega, da se bo delo družbenih dejavnosti programiralo in planiralo v skladu s potrebami materialne proizvodnje in drugih področij družbenega dela. Zakaj samoupravne interesne skupnosti še niso postale oblika povezovanja in

združevanja dela in sredstev? Kaj storiti, da bi se v okviru samoupravnih interesnih skupnosti razvijali ti novi odnosi povezovanja in usklajevanja interesov na podlagi skupnih programov in razvojnih planov organizacij materialne proizvodnje in drugih dejavnosti? Ali so programi in razvojni plani organizacij združenega dela materialne proizvodnje takšni (posebno, kadar gre za planiranje kadrov, potrebe po znanstvenih raziskavah in podobno), da se razvojni plani družbenih dejavnosti lahko nanje naslonijo in povežejo z njimi? Kaj je potrebno storiti, da se bo to ustrezno uskladilo?

2. V republikah in pokrajinah so ustanovili za nekatera infrastrukturna področja **materialne proizvodnje** (energetika, promet itd.) **samoupravne interesne skupnosti**. Kakšne so njihove dosedanje izkušnje?

SAMOUPRAVNO PLANIRANJE, DRUŽBENA REPRODUKCIJA IN STABILIZACIJA

1. Da bi prišlo do združevanja dela in sredstev ter do medsebojnega dohodkovnega povezovanja temeljnih organizacij združenega dela je nujno, da le-te med seboj ugotovijo skupne interese in cilje, zaradi katerih združujejo delo in sredstva. To se praviloma določi s **samoupravnimi sporazumi o skupnih temeljih njihovih planov**. Ali je pri sprejemanju novih srednjeročnih planov tozdog prišlo do medsebojnega usklajevanja razvojnih planov in do sklepanja ustreznih samoupravnih sporazumov o skupnih temeljih planov? Ali ne izvira nedosledno uresničevanje te zahteve iz tega, ker planiranje ne temelji dovolj na dohodku? Ali ni razlog temu tudi dejstvo, da ni metodologije samoupravnega družbenega planiranja?

2. Celoten sistem samoupravnega planiranja je zasnovan na novem družbenem položaju delavcev in tozdog. V kolikšni meri in kako sodelujejo delavci v **pripravljanju, sprejemanju in uresničevanju planov**? Kako vpliva to na preseganje subjektivizma oziroma na realnost planiranja in uresničevanje vseh zahtev v zvezi s potrebami po usklajevanju razvojnih planov, kakor zahteva to zakon o temeljih sistema družbenega planiranja? Kako iz te potrebe zagotoviti sistematično medsebojno informiranje organizacij združenega dela o razvojnih konceptih in programih ter o vseh bistvenih pogojih in rezultatih poslovanja? V kolikšni meri sedanji sistemski zakoni in drugi akti spodbujajo k reprodukcijskemu povezovanju organizacij združenega dela in k usklajevanju njihovih razvojnih planov?

3. Kako razvijati ustrezní sistem planiranja razvoja na **zasebnem sektorju**, da bi lahko planirali razvoj organizacij združenega dela (zlasti v okvirih agro-industrijskega kompleksa)? Kako z združevanjem dohodkovnega povezovanja in samoupravnega planiranja ustvariti pogoje, da bo drobno gospodarstvo postalo sestavni del sistema združenega dela?

4. Kateri problemi se pojavljajo v praksi planiranja gospodarskega in družbenega razvoja v **krajevni skupnosti in občini**? Katere so posebnosti planiranja gospodarskega razvoja na ravni republike, pokrajine in federacije? Kako združeno delo uresničuje to funkcijo na ravni teh družbenopolitičnih skupnosti?

5. **Skupnosti za medsebojno plansko in poslovno sodelovanje** imajo pomembno mesto in vlogo v procesu planiranja, usklajevanja planov razvoja in združevanja ter povezovanja na dohod-

kovnih temeljih. Toda njihov družbeni status še ni dovolj opredeljen. V praksi srečujemo zelo neizenačene oblike njihovega ustanavljanja in funkcioniranja, posamezni predpisi pa otežujejo učinkovitejšo usklajevanje interesov njihovih članic. Opozoriti kaže na aktivnosti in ukrepe, ki bodo pripomogli k odpravljanju slabosti, ki so se pokazale ter k širjenju in krepitvi teh skupnosti.

6. **Preširok seznam prednosti** (dejavnosti posebnega družbenega pomena), kakor je bilo doslej v razvojnih planih federacije in republik, praktično onemogoča hitrejši selektivni razvoj dejavnosti, ki odločujoče prispevajo k odpravljanju strukturnih neskladij in k zboljšanju plačilne bilance, vodi pa do odtujevanja dohodka od delavcev, do materialnih intervencij republik in pokrajin na področju razširjene reprodukcije. Zato je družbena opredelitev takšna, da mora konkretna izbira prioritet zaradi spreminjanja gospodarske strukture izhajati iz reprodukcijskih potreb in interesov delavcev v združenem delu. Usklajevanje planov organizacij združenega dela znotraj reprodukcijskih celot in med njimi je pot za samoupravno določanje prioritet gospodarskega in družbenega razvoja. Kaj je potrebno storiti, da bi prišli do samoupravno določenih prioritet razvoja in da bi zagotovili učinkovitejšo usklajevanje razvojnih planov?

7. **Premajhna združenost, zapiranje družbenopolitičnih skupnosti na vseh ravneh in avtarkija** razvoja posameznih organizacij združenega dela vodijo k čedalje večji odvisnosti gospodarstva od uvoza, šibka konkurenčna sposobnost gospodarstva, namenjenega za izvoz, pa povečuje stopnjo zadolženosti države v tujini. Kaj vse je treba storiti in kako se organizirati, da bi gospodarstvo na temeljih združevanja in povezovanja tudi v odnosih s tujino dosegalo zadovoljive rezultate?

8. Eden izmed problemov našega sistema planiranja je tudi **zaposlovanje**. Kako in na katerih osnovah določati plane zaposlovanja delavcev? V kolikšni meri in kako jih opreti na razvojne programe medseboj odvisnih reprodukcijskih celot in enakomernjšega razvoja družbenopolitičnih skupnosti? Analizirati je treba, v kolikšni meri so razvojni plani posameznih samoupravnih interesnih skupnosti sprejemljivejši, če izhajajo iz navedenega izhodišča?

9. **Znanost** postaja čedalje pomembnejša komponenta v razvoju proizvodnih sil in družbenega razvoja sploh. Kakšen je pomen in kakšne so funkcije znanstveno-raziskovalnega dela pri reševanju problemov okoli vzpostavljanja odnosov združevanja in povezovanja ter samoupravnega planiranja? Koliko je znanost k temu prispevala in kaj bi morali storiti, da bodo rezultati na tem področju še boljši?

Pretežni del tehnološkega razvoja je temeljil doslej na uvozu tujih licenc, ki otežujejo proizvodno in dohodkovno povezovanje. Kaj bi morali na tem področju storiti, da prenos tehnologije ne bi oviral dohodkovnega povezovanja tozdog? Kako določiti merila za uvoz patentov in licenc? Kako priti do skupne politike in strategije tehnološkega razvoja? Kako razviti lastno tehnologijo in znanje, da bi zmanjšali odvisnost naše države od tujine ter smotnejše izkoriščali naše in tuje znanstvene dosežke? Kaj je potrebno storiti, da bi se dohodkovno povezala proizvodno in znanstveno-raziskovalno delo ter da bi se s tem znanost in izobraževanje močnejše postavila v funkcijo povečevanja produktivnosti dela ter združevanja in povezovanja.

10. V okviru politike ekonomske stabilizacije in pripravljanja srednjeročnih planov za obdobje 1981—1985 je zelo aktualna problematika samoupravnega povezovanja in združevanja na temeljih dohodka. Samoupravno povezovanje in združevanje kot temelj politike trajne ekonomske stabilizacije zahteva krepitev tistih komponent, ki stimulirajo združevanje na dohodkovnih odnosih ter razpolaganje delovnih ljudi s sredstvi razširjene reprodukcije. Trajne rešitve aktualnih problemov: uskladitev porabe z dejanskimi možnostmi, selekcija investicij, stabilizacija cen, intenzifikacija proizvodnje, rast produktivnosti in krepitev izvozne usmeritve gospodarstva oziroma ustrezno vključevanje v mednarodno delitev dela itd. je treba obravnavati s stališča njihovega reševanja s pomočjo povezovanja in združevanja. Pripravljanje in sprejemanje planov za naslednje srednjeročno obdobje na temeljih sistema samoupravnega planiranja je bistven pogoj, da bodo plani postali pomemben dejavnik ekonomske stabilizacije. Kako, na kakšen konkreten način razvijati ekonomsko politiko tako, da bo spodbujala združevanje in povezovanje na dohodkovnih osnovah?

11. Dohodkovno povezovanje in samoupravno združevanje je podlaga za krepitev enotnosti delovnih ljudi v boju za samoupravljanje. Je tudi instrument samoupravnega položaja različnih delov delavskega razreda. Združevanje in povezovanje je temelj enotnega jugoslovanskega gospodarskega prostora in tržišča ter dejavnik za premagovanje vseh oblik zapiranja in avtarkije (občina, regije, republike, pokrajini). Kaj je potrebno storiti, da bo združevanje in povezovanje med organizacijami združenega dela posameznih republik in pokrajin postalo pomembnejše, širše in intenzivnejše, da bodo premagane tendence avtarkičnega razvoja (poleg republiških in pokrajinskih še velikansko število lokalnih gospodarstev)?

12. Združevanje dela in sredstev je družbenoekonomska podlaga za razvoj nacionalne enakopravnosti ter gibal nadaljnega razvoja sistema za spodbujanje pospešenega razvoja premalo razvitih republik in SAP Kosovo. Kaj je v praksi oteževalo širšo vlogo združevanja dela in sredstev pri pospeševanju razvoja premalo razvitih? Na katere probleme še zlasti opozarjajo izkušnje pri tem? Kaj je nujno storiti na temeljih doseženega družbenega dogovora, da bi uresničili naloge v zvezi z združevanjem sredstev za te namene?

NALOGE

DRUŽBENOPOLITIČNIH SKUPNOSTI V USTVARJANJU POGOJEV ZA ZDRUŽEVANJE IN POVEZOVANJE

1. Družbenopolitične skupnosti imajo pomembne funkcije in naloge v ustvarjanju pogojev za združevanje in povezovanje. Predvsem gre za vrsto pristojnosti s področij: sistema in politike cen, monetarnega in kreditnega sistema, davčnega sistema, sistema prispevkov, zunanjetrgovinskega, deviznega, carinskega sistema itd. V kolikšni meri in kako posamezne družbene skupnosti urejajo posamezna vprašanja z navedenih sistemskih področij ter spodbujajo ali zavirajo združevanje in povezovanje na dohodkovnih temeljih?

2. Združevanje in povezovanje je urejeno s sistemskimi zakoni in samoupravnimi mehanizmi družbene reprodukcije. V katerih smereh so predvsem nujne odločne akcije za potrebne spremembe v sistemskih zakonih in s tem tudi planiranja ekonomske politike, politike cen itd. Kako bi se razširil prostor razvoja samoupravljanja?

III. Združeni delavci v delegatskem sistemu

Z organiziranjem in združevanjem temeljnih organizacij združenega dela na temelju dohodka ter z njihovim medsebojnim povezovanjem samoupravno združeno delo čedalje bolj utrjuje svojo materialno podlago in organizacijske oblike, čedalje bolj postaja stvarni temelj celotnega političnega sistema socialistične samoupravne demokracije, posebno delegatskega sistema.

Z uvedbo delegatskega sistema je nastala v našem političnem sistemu globoka revolucionarna sprememba. Delegatski sistem je postal temelj in oblika organiziranja in delovanja ne samo skupščinskega sistema, ampak tudi vseh samoupravnih organov in teles, od temeljnih samoupravnih organizacij in skupnosti do federacije.

SAMOUPRAVNO ZDRUŽENO DELO — TEMELJ IN PGOJ DELEGATSKEGA SISTEMA

1. Združeni delavec mora imeti odločilno besedo pri reševanju vseh vprašanj dela in dohodka ne samo v svoji temeljni organizaciji, ampak tudi v vseh drugih oblikah in na vseh ravneh organiziranja združenega dela. Delavci v temeljni organizaciji združenega dela, v kateri volijo delegate za vse delegatske skupščine, morajo prek svojih delegacij in delegatov odločati tudi o tistem delu svojega dohodka, ki ga razporejajo in združujejo za različne skupne in splošne družbene potrebe zunaj temeljne organizacije, se pravi, da morajo odločati o celotni družbeni reprodukciji.

V praksi pa se še vedno veliko najpomembnejših odločitev o družbenih sredstvih in dohodku sprejema bodisi mimo delavcev, bodisi zgolj z njihovim formalnim pristankom. Poleg tega se odloča celo tudi zunaj samoupravnih in delegatskih organov in teles.

Postavlja se vprašanje: zakaj se v praksi ne uresničujejo dosledno ustava in zakon o združenem delu, kateri so glavni vzroki in motnje pri tem, kje so ovire in odpori?

2. Življenje delegatskega sistema se začne v temeljni organizaciji združenega dela in v krajevnih skupnostih. Od tega, kako se samoupravljanje uresničuje v teh temeljnih družbenih celicah, je v marsičem odvisno uresničevanje delegatskega sistema v celoti.

Kaj v praksi zavira razvoj in delovanje delegatskega sistema? Eden izmed vzrokov za to, so vsekakor etatistično-birokratske, tehnokratske in skupinsko-lastniške tendence, parcializiranost, lokalizmi raznih vrst in oblik, zapiranje tržišča itd. Kako odpravljati te pojave?

DELEGACIJE IN DELEGATI

1. Da bi delegacije in delegati temeljnih organizacij združenega dela in drugih temeljnih samoupravnih skupnosti uresničevali svojo z ustavo določeno vlogo, je nujno, da so stalno in najbolj neposredno povezani s svojim delovnim in družbenim okoljem. Dosedanja praksa pa je pokazala, da je prav tu še veliko slabosti, ki ovirajo delegatski sistem, da bi normalno deloval v skladu s svojo ustavno vlogo in samoupravno naravo. V kolikšni meri je uspešno delo delegacij odvisno od aktivnosti zveze komunistov, socialistične zveze, zveze sindikatov in samoupravnih organov, kakor tudi od načina dela določenih služb, izvršnih in upravnih organov ter njihovega odnosa do delegacij in delegatskih skupščin? Največja ovira za delo delegacij in s tem tudi za uspešno delovanje delegat-

skega sistema so dogovori in odločanje zunaj samoupravnih in delegatskih organov in teles.

V praksi skupščinskega delegatskega sistema imajo v nekaterih socialističnih republikah **spremenljivega delegata**. Postavlja se vprašanje potrebe in možnosti za širšo uvedbo te oblike.

Konferenca delegacij kot oblika povezovanja in skupnega delovanja delegacij se ni uveljavila. V sedanji praksi je precej tavanja pri tem, kakšne konference delegacij morajo biti, o čem naj razpravljajo in kako itd. Kako naj delegacije, ki delegirajo skupne delegate v skupščine, oblikujejo stališča za njihovo delo? Družbenopolitične organizacije se morajo bolj zavzeti, da bi se konference delegacij uveljavile ter našle pravo vsebino in obliko svojega dela.

Zakaj ne uporabljajo v praksi dovolj še drugih oblik povezovanja delegatov in delegacij za usklajevanje njihovega delovanja in dogovarjanja, kakor so recimo posvetovanja, sestanki klubov, delegatov, pogovori in podobno.

Dosedanje delovanje delegatskega sistema je dalo pozitivne, čeprav ne tudi zadovoljive spremembe in rezultate glede načina pripravljanja in sprejemanja sklepov, kakor tudi glede nosilcev pobude odločanja, in to v tem smislu, da delegatska osnova skupščinskega sistema zdaj v določeni meri širše in neposrednejše, četudi še vedno premalo, sodeluje v pripravljanju sklepov, oziroma v predhodnih razpravah o sklepih, ki jih sprejemajo delegatske skupščine. Zakaj so še vedno nosilci pobude za sprejemanje sklepov največkrat organi uprave, izvršni sveti oziroma izvršni odbori in strokovne službe v samoupravnih interesnih skupnostih, redkeje družbenopolitične organizacije, zelo redko ali nikoli pa samoupravne organizacije in skupnosti, delegacije in delegati.

3. V zvezi z delom delegacij in delovanjem delegatskega sistema v celoti se postavlja vprašanje, kako delajo in delujejo in v kolikšni meri so učinkoviti **samoupravni organi predvsem v združenem delu** ter druga delegatska telesa in pristojne institucije sistema. V kolikšni meri vsi ti — po vsebini dela in načinu delovanja — uresničujejo svoje v ustavi in zakonu o združenem delu opredeljene funkcije in naloge? Kakšen je odnos med poslovnimi in samoupravnimi organi v vseh oblikah organiziranja združenega dela? V kolikšni meri se v praksi izvajajo oblike osebnega izrekanja delavcev (zbori, referendum in drugo) in koliko se uresničujejo tako sprejeti sklepi?

DELEGATSKÉ SKUPŠČINE

1. Dosedanja praksa in izkušnje kažejo, da **delegatske skupščine** še ne uresničujejo v celoti svoje ustavne funkcije. Ne tako redko se dogaja, da sprejemajo predpise, kakor so jih predlagali izvršni organ in organi uprave, medtem ko poteka prava delegatska razprava navadno tedaj, kadar delegati postavijo delegatska vprašanja. Zakaj pobude, predlogi in stališča delavcev, delovnih ljudi in občanov, sproženi in dani v javnih razpravah, najpogosteje končajo svojo pot v organih uprave ali v politično-izvršnih organih skupščin?

Postavlja se vprašanje: zakaj delegatske skupščine delajo pretežno kot zakonodajni organi, ne pa tudi kot samoupravni organi, v katerih poteka razprava o vseh problemih družbenoekonomskega in političnega življenja, v katerih na samoupravni in delegatski podlagi rešujejo dileme, dosegaajo sporazume in dogovore, usklajujejo stališča o reševanju vseh vprašanj, ki so skupnega pomena za dano družbenopolitično skupnost, oziroma za vso druž-

2. Uvedba **zborna združenega dela** v delegat-sko-skupščinski sistem pomeni predvsem uresničevanje temeljnega ustavnega določila, da delavski razred odloča o svojem presežnem delu o vseh fazah in na vseh ravneh družbene reprodukcije. Ali zbori združenega dela v praksi uresničujejo to svojo vlogo in, v tej zvezi kako delajo drugi zbori v skupščinah družbenopolitičnih skupnostih — družbenopolitični, zbori krajevnih skupnosti oziroma zbori občin, vključno tudi zbori skupščine SFRJ?

3. **Skupščine samoupravnih interesnih skupnosti** za zdaj še močno obremenjujeta stari način dela in postopek, značilen za parlamentarni sistem. To stanje ne izvira iz narave te ustavne institucije — takšno kritiko je danes pogosto slišati — ampak so v samoupravnih interesnih skupnostih in njihovih skupščinah v praksi v veliki meri odstopili od ustavnega koncepta, kajti vanje se je namesto razvijanja svobodne menjave dela preselila stara, proračunsko-fiskalna vsebina odnosov. Kako zagotoviti da skupščine samoupravnih interesnih skupnosti ne bodo kraj odločanja, marveč dogovarjanja, to je, da bodo sklepe sprejemale s samoupravnimi sporazumi in v odnosih enakopravnosti delavcev, ki v teh skupnostih zadovoljujejo svoje potrebe in interese, ter delavcev, ki opravljajo te dejavnosti.

4. **Tudi v samoupravnih interesnih skupnostih materialne proizvodnje**, kjer so bile ustanovljene, pogosto ni neposrednega odločanja delavcev in delavskih svetov temeljnih organizacij. Skupščine in strokovne službe teh skupnosti niso dovolj pod nadzorstvom delavcev v združenem delu, čeprav so v njih koncentrirana velikanska sredstva. Zakaj v teh samoupravnih interesnih skupnostih posebnega družbenega pomena namesto, da bi samoupravno združevali sredstva, segajo pogosto tudi tedaj, ko so pogoji za to, k predpisovanju obveznega združevanja sredstev za potrebe razširjene reprodukcije.

5. **Samoupravna delavska kontrola** postaja sicer čedalje pomembnejša, vendar njeni dosedanjí dosežki še ne zadovoljujejo. V nekaterih organizacijah združenega dela sploh še niso ustanovili organov delavske kontrole, nepravilnosti v poslovanju, nespoštovanju samoupravnih aktov, neizvajanje samoupravnih sklepov, sklepov sodišč združenega dela ter drugih sodišč in organov pa potrjujejo, da samoupravna delavska kontrola še ne deluje tako, kakor bi morala. Kaj je temu vzrok? Ali obstajajo pritiski na delo organov delavske kontrole?

SAMOUPRAVNO SPORAZUMEVANJE IN DRUŽBENO DOGOVARJANJE

Četudi v praksi **samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja** srečujemo tendence po manipuliranju s samoupravnimi interesi ter celo odkrite pritiske, da bi nek interes vsilili kot skupnega ali splošno družbenega — so se samoupravni sporazumi in družbeni dogovori potrdili kot bistveni instrumenti, s katerimi združeno delo in samoupravna družba rešujeta številna vprašanja in probleme na samoupravni podlagi.

V številnih okoljih nedosledno in neodgovorno izvajajo dogovorjeno. Kateri so vzroki za to, da vsi podpisniki sporazumov in dogovorov ne izpolnjujejo prevzetih obveznosti in kako to sankcionirati ekonomsko, politično, moralno in kazensko?

SAMOUPRAVNO PRAVO IN ZAŠČITA DRUŽBENE LASTNINE IN SAMOUPRAVLJANJE

1. V združenem delu in v vsej družbi je zelo razvita **normativna dejavnost**. V največjem številu primerov samoupravni splošni akti organizacij združenega dela izražajo temeljne postavke ustave in zakona o združenem delu ter drugih sistemskih zakonov. Toda poplava predpisov, ki jih sprejemajo družbenopolitične skupnosti, je rezultat hotenja, da se samoupravno odločanje nadomesti s splošnimi obveznimi predpisi, celo tudi takrat, ko pomeni to preokračitev z ustavo postavljenih meja v izvajanju funkcij politične oblasti.

V kolikšni meri takšne tendence preprečujejo pravo samoupravno aktivnost in svobodnejše urejanje odnos na samoupravni podlagi v skladu z realnimi in konkretnimi potrebami ter interesi delovnega človeka v njegovih samoupravnih organizacijah s kupnostih?

2. V nekaterih delih našega sistema obstajajo kljub dosežkom še vedno slabosti v uresničevanju **ustavnosti in zakonitosti**, v zaščiti družbene lastnine in samoupravljanja, v delu družbenih pravo-branilcev samoupravljanja, sodišč združenega dela, pravosodnih in drugih organov ter služb, službe družbenega knjigovodstva, inšpekcije in drugih, s tem da ti organi in službe pogosto niso deležni ustrezne družbene pomoči in podpore.

Kako v vseh okoljih in na vseh ravneh naše družbe krepijo ustavnost in zakonitost ter z ustavo določeno vlogo in odgovornost teh organov in služb, upoštevajoč pri tem, da morajo biti temeljni nosilci zaščite samoupravljanja in družbene lastnine predvsem delavci, delovni ljudje in občani, kakor tudi organizirane socialistične sile naše družbe?

3. V samoupravnih odnosih in v družbenem življenju sploh je potrebno veliko bolj graditi in razvijati **samoupravne socialistične, etične norme**. Kaj storiti, da bo v naši družbi prevladovalo najvišje etično načelo — da delavec suvereno odloča o svojem presežku dela in stalno razvija zavest o tem, da je v socialistični samoupravni družbi najbolj nemoralno odtujevati od delavcev presežek dela?

ODGOVORNOST V DELEGATSKEM SISTEMU

Kot samoupravna družba smo se opredelili za **odgovornost** vseh in vsakogar, za enakost pravic, dolžnosti in odgovornosti ter ta načela obdelali v vrsti dokumentov in sklepov, toda pogosto precej na splošno. V praksi se ta načela odgovornosti ne uresničujejo dosledno. Zakaj na primer ne izvajamo dogovorjene politike, sklepov, zakonov in samoupravnih aktov?

Za mnoge slabosti, ki nas spremljajo in so navzoče v naši družbi, lahko najdemo vzrok v precejšnji meri neodgovornosti.

Nujno je, da v vseh organih in telesih obdelajo konkretno individualno in kolektivno odgovornost oziroma odgovornost vseh nosilcev samoupravnih, javnih in drugih družbenih funkcij, slehema človeka pri delu in odločanju. Točno je treba vedeti, kdo je za kaj odgovoren in kako. Nesprejemljiva je teza, da smo vsi za vse enako odgovorni.

KOLEKTIVNO DELO IN ODLOČANJE

Pobuda tovariša Tita o **kolektivnem delu, odločanju in odgovornosti** je izraz dosežene stopnje v

samoupravnem in demokratičnem razvoju naše družbe. Doseženi so že nekateri rezultati v oblikovanju in načinu izvajanja te Titove pobude, predvsem v družbenopolitičnih organizacijah. Pri tem je vendarle precej dolgo tekla razprava in bi njene rešitve lahko bile konkretizirane že prej. Bližnje ustavne spremembe bodo zagotovile, da bomo to načelo uresničevali še dosledneje in širše.

INFORMIRANJE

Sedanjí **sistem informiranja** in komuniciranja še ne izpolnjuje zahtev in potreb delegatskega sistema. Vsebinske informacije glede jasnosti, objektivnosti in konciznosti, kakor tudi način in oblike njihovega prenašanja, morajo biti veliko bolj prilagojeni delegacijam in delegatom. Zakaj v praksi ne uporabljamo preprostejših in neposrednejših oblik in sredstev komuniciranja v delegatskem sistemu, kakor so to pogovori, kratka in razumljiva obvestila, povzetki, navedki s temeljnimi podatki in dejstvi, odgovori na vprašanja itd.?

ZNANOST

Povezanost **znanosti** in združenega dela je eden izmed bistvenih dejavnikov našega nadaljnjega socialističnega samoupravnega razvoja. Znanstvena spoznanja morajo biti podlaga pri pripravljanju in sprejemanju pomembnih odločitev, tako v delavskih svetih v združenem delu, kakor v vseh drugih organih delegatskega sistema, v katerih odločajo, vendar pomeni to tudi odgovornost znanstvenih delavcev in ustanov za sprejete odločitve. V kolikšni meri je znanost postala sestavni del subjektivnih sil naše družbe?

STROKOVNE SLUŽBE

Strokovne službe so strokovno odgovorne za družbeno prakso, ne pa da se skrivajo za odgovornostjo drugih organov in organizacij. Posebno je treba preprečevati tendence, da se stalno širi in razrašča administrativni aparat, od organizacije združenega dela do najvišjih organov in teles federacije. Kakšne kadrovske, organizacijske in druge ukrepe je treba storiti, da se bodo strokovne službe usposobile za opravljanje svojih nalog v delegatskem sistemu?

KADROVSKA POLITIKA

Pri uresničevanju razredne vsebine **kadrovske politike** in pri njenem podružbljanju kljub pomembnim naporom še vedno niso uresničena temeljna sporočila XI. kongresa in drugih družbenih sklepov. Kako zagotoviti zastopnost delavcev v vseh organih in telesih? Zakaj je čedalje manj delavcev iz neposredne materialne proizvodnje v delegatskih telesih, v organih zveze sindikatov in tudi v organih samoupravljanja?

x x x

Razvoj socialističnih samoupravnih odnosov zahteva stalno **organizirano akcijo združenih delavcev in vseh socialističnih sil**. Ta zahteva pa se še ne uresničuje dovolj. Tu je nujno spoznati vse pogoje in možnosti, da: dosežemo popolno mobilizacijo socialističnih sil, predvsem delavskega razreda, v boju za premagovanje starih in hitreje razvijanje socialističnih samoupravnih odnosov; dosežemo večjo stopnjo organiziranosti, usklajenosti in enotnosti družbene akcije v tem boju; hitreje

prehajamo od idejnopolitičnih opredelitev k praktičnim akcijam za njihovo uresničevanje; razvijamo temeljito in konstruktivno kritiko nesamoupravnih pojmovanj, tendenc in pojavov v razlaganju in izvajanju ustave in zakona o združenem delu; skrbimo za večjo družbeno uveljavitev in hitrejše širjenje pozitivnih izkušenj in rešitev na podlagi doslednega uresničevanja ustave in zakona o združenem delu.

Zveza komunistov, socialistična zveza, zveza sindikatov, zveza socialistične mladine, zveza bor-

cev in druge družbene organizacije morajo delovati kot notranja gibalna in združevalna sila celotnega družbenoekonomskega in političnega sistema socialističnega samoupravljanja. To pa se še ne uresničuje dovolj. Postavlja se vprašanje: kako doseči večjo mobilnost in akcijsko sposobnost družbenopolitičnih organizacij v razvijanju samoupravljanja; zakaj organizacije zveze komunistov še premalo delujejo kot gibalna in usmerjevalna sila v organih samoupravljanja v delegatskih skupščinah, v družbenopolitičnih organizacijah, v

združenjih občanov itd.; kateri so vzroki za premajhno iniciativnost in akcijsko povezovanje družbenopolitičnih organizacij v boju za dohodkovno povezovanje in samoupravno združevanje dela; zakaj se demokratizacija družbenopolitičnih organizacij počasi uresničuje in kako doseči večje možnosti njihovega članstva v boju za razvoj samoupravljanja?

Beograd, decembra 1980

DE

Knjižnica Sindikati št. 33:

DELITEV PO DELU — KAJ JE TO?

avtorja: Marjan Zupan in Bogdan Petric

Knjižica celovito obravnava sistem oblikovanja in delitev za osebne dohodke. (Cena: 120 din.)

V tisku so še tri brošure:

št. 34:

SINDIKATI IN KULTURA

št. 35:

HUMANIZACIJA DELA Z VIDIKA VARSTVA PRI DELU, INVALIDNOSTI IN ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

št. 36:

II. KONFERENCA ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

- Družbeni dogovor o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo
- Sindikati in delitev po delu

NAROČILNICA

Pri TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo:

.... kom. Knjižnica Sindikati št. 33:

DELITEV PO DELU — KAJ JE TO?

.... kom. Knjižnica Sindikati št. 34:

SINDIKATI IN KULTURA

.... kom. Knjižnica Sindikati št. 35:

HUMANIZACIJA DELA Z VIDIKA VARSTVA PRI DELU, INVALIDNOSTI IN ...

.... kom. Knjižnica Sindikati št. 36:

II. KONFERENCA ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

Naročeno nam pošljite na naslov:

Ime in priimek podpisnika:

Naročeno, dne:

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

(Žig)

(podpis naročnika)

1. Naročilo je enkratno.

2. Želim postati reden naročnik zbirke od številke dalje.

Pošiljajte po izvodom posamezne številke.

(ustrezno podčrtaj!)

Ureja uredniški odbor: Franček Kavčič, Boštjan Pirc, Nataša Pobega, Peter Štefanič in Majda Žlender